

Skillnader i användning av alkohol, narkotika och tobak bland elever i årskurs 9

Sedan 2006 har alkoholkonsumtionen och rökningen minskat bland elever i årskurs 9. Samtidigt har användningen av narkotika varit oförändrad eller ökat något. Det finns också skillnader i användningen mellan olika elevgrupper. Dessa skillnader, som i vissa fall är stora, kvarstår över tid. Därför är det viktigt att tidigt identifiera unga i situationer där risken för användning är hög och där det förebyggande arbetet är avgörande för de ungas framtida hälsa.

Elever från skolor med låg socioekonomisk situation uppger oftare att de röker

Elever från skolor med låg socioekonomisk situation uppger oftare att de röker dagligen eller nästan dagligen jämfört med elever från skolor med hög socioekonomisk situation. År 2019 var den andelen 3,9 procent respektive 2,7 procent. Även rökning innan 14 års ålder uppgavs oftare av elever från skolor med låg socioekonomisk situation (diagram 1). År 2019 var den andelen 12 procent jämfört med 10 procent bland elever i skolor med hög socioekonomisk situation.

Skillnaden i rökning dagligen eller nästan dagligen ökade något mellan de olika socioekonomiska grupperna under perioden 2006–2019.

Elever från skolor med hög socioekonomisk situation uppger oftare att de provat narkotika

Elever från skolor med hög socioekonomisk situation uppger oftare att de använt narkotika någon gång jämfört med elever från skolor med låg socioekonomisk situation. År 2019 var den andelen 9 procent respektive 7 procent. När det gäller användning av narkotika fler än 20 gånger, finns ingen skillnad mellan grupperna. Däremot har elever från skolor med låg socioekonomisk situation ökat sin användning mer än elever från skolor med hög socioekonomisk situation under perioden 2006–2019.

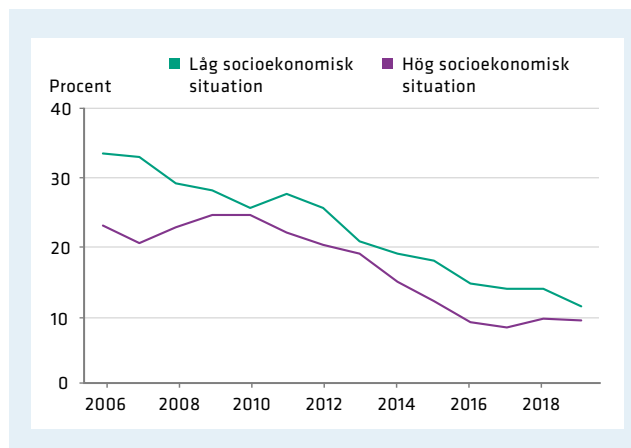
SAMMANFATTNING

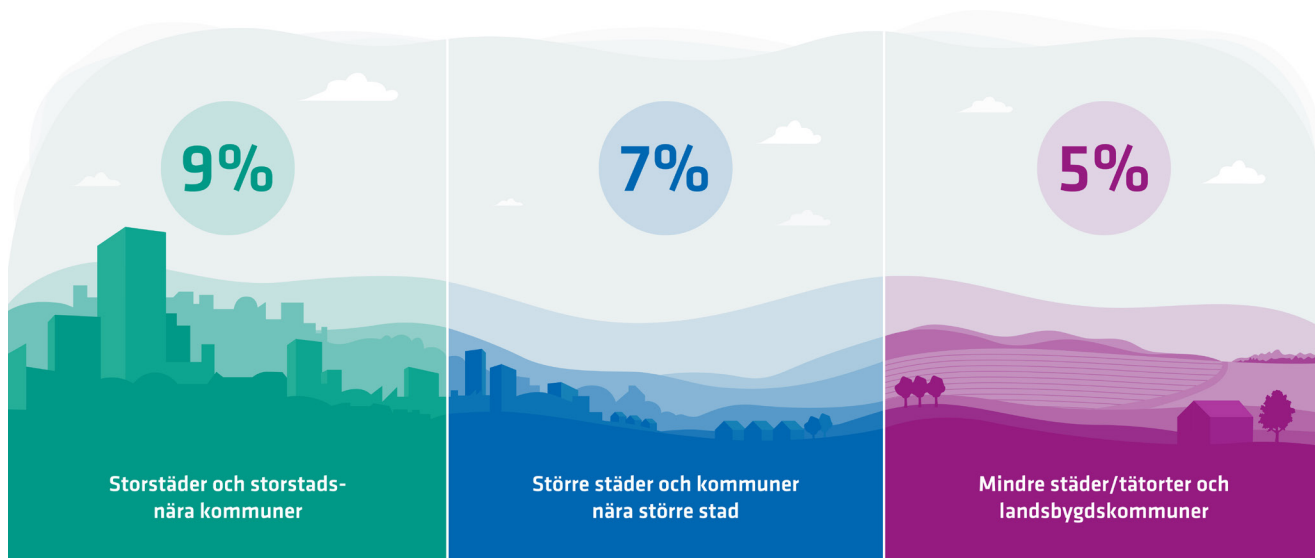
- Användningen av narkotika är vanligare bland pojkar jämfört med flickor.
- Användningen av narkotika är vanligare bland elever från storstäder och kommuner i närheten av storstäderna, jämfört med mindre städer och landsbygdskommuner.
- Rökning är vanligare bland elever från skolor med låg socioekonomisk situation jämfört med elever från hög socioekonomisk situation. Den skillnaden ökade något mellan 2006 och 2019.

Analysen visar också att det i vissa fall är stora skillnader i användningen av alkohol, narkotika och tobak mellan olika elevgrupper. Elever med flera riskfaktorer är en liten grupp men som oftare uppger att de

- intensivkonsumerat alkohol minst en gång per månad
- använt narkotika fler än 20 gånger
- röker dagligen eller nästan dagligen.

Diagram 1. Andel elever i årskurs 9 från skolor med låg socioekonomisk situation och hög socioekonomisk situation som rökt cigaretter innan 14 års ålder, perioden 2006–2019.

Figur 1. Andel elever i årskurs 9 som använt narkotika någon gång per kommungrupp år 2019.

Elever från skolor med hög socioekonomisk situation uppger oftare att de har druckit alkohol

När det gäller konsumtionen av alkohol under de senaste 12 månaderna är andelen högst bland elever från skolor med hög socioekonomisk situation. År 2019 var den andelen 48 procent jämfört med 40 procent bland elever från skolor med låg socioekonomisk situation. Skillnaden i alkoholkonsumtionen under de senaste 12 månaderna ökade något mellan de olika socioekonomiska grupperna under perioden 2006–2019.

Elever i större städer uppger oftare att de provat narkotika än elever i mindre städer

Elever i storstäder, och kommuner i närheten av storstäderna, uppger oftare att de använt narkotika någon gång jämfört med elever i mindre städer och landsbygdskommuner. Även elever i medelstora städer, och kommuner i närheten av de medelstora städerna, uppger oftare att de använt narkotika jämfört med elever i mindre städer och landsbygdskommuner. År 2019 var andelen 9 procent i storstäder och kommuner i närheten, 7 procent i medelstora städer och kommuner i närheten och 5 procent i mindre städer och landsbygdskommuner (figur 1).

Liten skillnad mellan andelen elever i stad och landsbygd som använt narkotika ofta

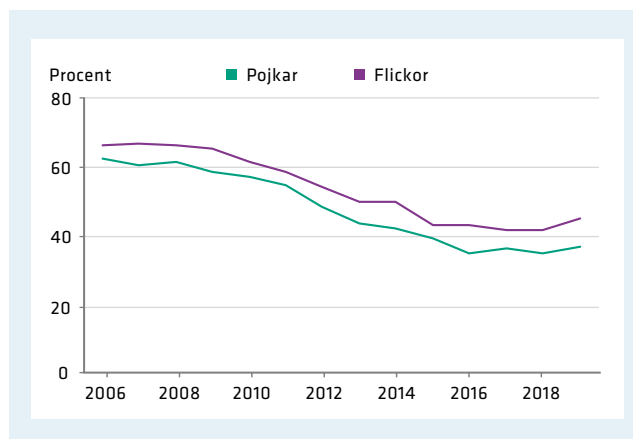
Det är något vanligare att elever i storstäder och kommuner i närheten uppger att de använt narkotika fler än 20 gånger jämfört med elever i mindre städer och landsbygdskommuner under perioden 2006–2019. Skillnaden har varierat men tyder på en minskning under perioden. I absoluta tal är skillnaden liten och år 2019 var andelen

som uppgav narkotikaanvändning fler än 20 gånger i stort sett lika stor med 1,5 procent i storstäder och kommuner i närheten och 1,4 procent i mindre städer och landsbygdskommuner. Resultatet ska tolkas med försiktighet på grund av den låga förekomsten.

Flickor uppger oftare att de druckit alkohol under de senaste 12 månaderna

Flickor uppger oftare att de har druckit alkohol under de senaste 12 månaderna jämfört med pojkar (diagram 2). År 2019 var den andelen 46 procent bland flickorna och 38 procent bland pojkarna. Det är däremot något vanligare att pojkar har druckit alkohol innan 14 års ålder. År 2019 var den andelen 13 procent bland pojkarna och 12 procent bland flickorna.

Diagram 2. Andel flickor och pojkar i årskurs 9 som har druckit alkohol under de senaste 12 månaderna, perioden 2006–2019.

Pojkar använder oftare narkotika, medan flickor röker mer

Pojkar uppger oftare att de någon gång har använt narkotika jämfört med flickor. År 2019 var den andelen 9 procent bland pojkarna och 6 procent bland flickorna. En liten grupp uppger att de har använt narkotika fler än 20 gånger. År 2019 var den andelen 1,6 procent bland pojkarna och 0,8 procent bland flickorna.

Flickor uppger oftare att de röker cigaretter dagligen eller nästan dagligen jämfört med pojkar. År 2019 var den andelen 4,1 procent bland flickorna och 2,4 procent bland pojkarna.

Skillnaden i narkotikaanvändning fler än 20 gånger minskade mellan pojkar och flickor under perioden 2006–2019. Utvecklingen ska tolkas med försiktighet på grund av den låga förekomsten.

Stora skillnader mellan elever med flera riskfaktorer och övriga elever

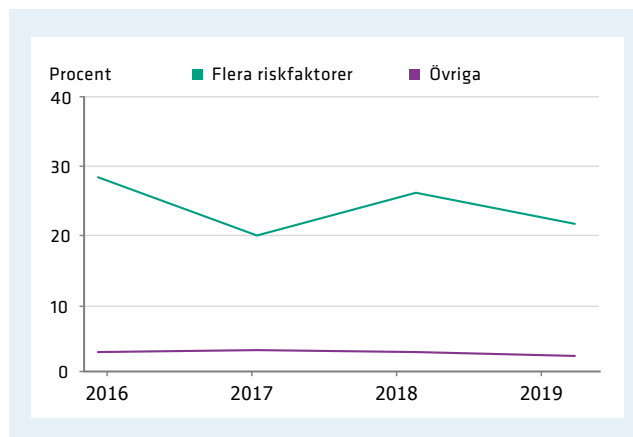
Elever med flera riskfaktorer, varav en är skolk, uppger oftare att de intensivt konsumerar alkohol minst en gång per månad jämfört med övriga elever. År 2019 var den andelen 28 procent jämfört med 7 procent bland elever utan dessa riskfaktorer.

Andelen elever med flera riskfaktorer som uppger att de använt narkotika fler än 20 gånger är högre jämfört med övriga elever. År 2019 var den andelen 7 procent jämfört med 1 procent bland elever utan dessa riskfaktorer.

Även rökning dagligen eller nästan dagligen var vanligare bland elever med flera riskfaktorer. År 2019 var den andelen 22 procent jämfört med 3 procent bland elever utan dessa riskfaktorer (diagram 3). Samtliga skillnader var oförändrade under perioden 2016–2019. Gruppen med flera riskfaktorer är liten och resultatet bör tolkas med försiktighet.

Analysen visar att användning av alkohol, narkotika och cigaretter oftare förekommer bland elever som skolkar. Resultaten tyder på att det är viktigt att uppmärksamma och stödja elever med skolfrånvaro i det förebyggande arbetet mot användning av alkohol, narkotika och tobak.

Diagram 3. Andel elever i årskurs 9 som röker dagligen eller nästan dagligen, bland elever med flera riskfaktorer och elever utan dessa riskfaktorer, perioden 2016–2019.

DEFINITIONER AV GRUPPER

Elevers socioekonomiska situation utgår från skolans socioekonomiska sammansättning. Skolor har delats in i kvartiler baserat på hur stor andel av eleverna på respektive skola som har minst en förälder med eftergymnasial utbildning. Låg socioekonomisk situation utgörs av skolor i den första kvartilen, med lägst andel högutbildade föräldrar. Hög socioekonomisk situation utgörs av skolor i den fjärde kvartilen, med högst andel högutbildade föräldrar.

Elever med flera riskfaktorer utgår här ifrån elever som har ogiltig frånvaro minst 2–3 gånger per månad och är missnöjda eller mycket missnöjda med familjens ekonomiska situation *eller* som har ogiltig skolfrånvaro minst 2–3 gånger per månad och har föräldrar utan högre utbildning.

Kommungrupper är indelade enligt [SKRs definition](#).

OM STUDIEN

Resultatet baseras på undersökningen av skolelevers drogvanor i årskurs 9, som utförs av Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning (CAN).

Här presenterar vi de indikatorer som visar en tydlig skillnad mellan grupper under hela perioden 2006–2019. Skillnaden är statistiskt säkerställd. Även de ökning och minskningar som presenteras under perioden 2006–2019 är statistiskt säkerställda. För att ge en uppfattning om användningen av alkohol, narkotika och tobak presenteras förekomster för år 2019.

Oddsquoter har beräknats med regressionsanalyser för att undersöka skillnaden för en grupp relativt en annan. Även förändring över tid (trendanalys) för en grupp relativt en annan grupp undersöktes med regressionsanalys.

Indikatorerna som undersöktes:

- Druckit alkohol under de senaste 12 månaderna
- Alkoholdebut vid 13 års ålder eller yngre
- Berusningsdebut vid 13 års ålder eller yngre
- Intensivkonsumtion minst en gång i månaden under de senaste 12 månaderna
- Röker dagligen eller nästan dagligen
- Rökning vid 13 års ålder eller yngre
- Använt narkotika någon gång
- Använt narkotika fler än 20 ggr

Folkhälsomyndigheten